

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Bildade bröder med sagor i sikte

Lassén-Seger, Maria

Published in:
Opsis barnkultur

Published: 01/01/2017

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Lassén-Seger, M. (2017). Bildade bröder med sagor i sikte: Recension av Andréa Råders Bröderna Grimm – inte bara Snövit, en biografi. *Opsis barnkultur*, (2), 64–65. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201147130>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

BILDADE BRÖDER MED SAGOR I SIKTE

Andréa Räder: *Bröderna Grimm – inte bara Snövit : en biografi*. Ill. Anna Höglund. Tvilling, 2016. 428 s.

Bröderna Grimms sagor känner de flesta till. Hans och Greta, Törnrosa, Snövit och Rapunzel. Alla är de en del av ett västerländskt kulturarv. Stundom hyllade, stundom häcklade lever sagorna envist kvar och tar sig ständigt nya former mellan bokpärmar, på scen och i film. Men vem var egentligen männen bakom sagosuccén? Svaret hittas i Andréa Räders lysande studie *Bröderna Grimm – inte bara Snövit* (2016), den första Grimm-biografen på svenska, om två tyska bröder som med sin sagosamling *Kinder- und Hausmärchen* kom att bli kända världen över.

”Vi ska aldrig skiljas från varandra”

Jakob och Wilhelm Grimms väg till framgång var varken given eller enkel. Bröderna föddes, 1785 respektive 1786, in i en borgerlig medelklass men blev tidigt faderlösa. Plötsligt stod familjens sex barn och mor Dorothea utan hem och inkomster. Familjen Grimm räddades från fattighuset av en äldre ogift moster, men klassresan neråt var ett faktum.

Utan far i huset blev äldste sonen Jacob redan som 11-åring ansvarig för familjens framtid och försörjning. Med sällan skådad nit och pliktkänsla gick han och Wilhelm gymnasiet på rekordtid och fortsatte sedan till universitetet i Marburg där de fördjupade sig i språkforskning, medeltida litteratur och forntysk diktning.

Räder tecknar ett fascinerande porträtt av två begåvade pojkar som tidigt tvingades axla ett tungt vuxenansvar. Bröderna svetsades samman av sin bildningshunger och pliktkänsla gentemot den övriga familjen. Hur nära de stod varandra framgår av deras intensiva brevväxling under perioder då de är åtskilda. ”Allerliebstes Wilhelmchen” skriver Jacob och bedyrar: ”vi ska aldrig skiljas från varandra”, ”blotta tanken på att leva i ensamhet bedrövar mig till döden”. När Wilhelm långt senare gifte sig, blev det mycket riktigt med en kvinna som inte hade något emot att få Jacob på köpet.

Vetenskapsmännen bakom myten

Medan Jacob slet med att försörja familjen och Wilhelm plågades av sjukdom fann bröderna stöd hos varandra och tröst i "älsklingsstudierna". Räder levandegör skickligt de sammanhang och människor som bröderna mötte och som formade deras syn på litteratur, språk och historia och gjorde dem till internationellt framgångsrika filologer, sagosamlare och språkforskare.

Det krigshärjade Europa och romantikens iver för allt folkligt präglade även Jacob och Wilhelm som i tidens anda drömde om ett framtida fredligt och enat Tyskland med gemensamma språkliga och kulturella rötter. Mot den bakgrunden ska också deras intresse för muntligt traderade sagor och den framgång de rönste med sin sagosamling, som visserligen aldrig gjorde dem rika men som utlöste ett ivrigt sagosamlande runtom i Europa, förstås.

Räders klarsynta förhållningssätt till sina historiska källor och hennes vältecknade tidsbild gör att också läsaren får syn på vetenskapsmännen Jacob och Wilhelm Grimm bortom den mytbildning som framgångarna med sagorna orsakat. Idag vet vi att sagoberättarna som bröderna anlidade för det mesta var läs- och skrivkunniga kvinnor i deras borgerliga vänkrets. Vi vet också att Wilhelm kontinuerligt omarbetade de sju olika utgåvorna av sagosamlingen från 1812 ända fram till 1857. Bröderna försvarade till en början sagornas provocerande innehåll med att de riktade sig till en bred läsekrets och inte i första hand till barn. Men när sagosamlingen blev allt mer populär som familjeläsning såg sig Wilhelm tvungen att göra den mer lämplig för mödrar och barn. Det är i detta skede som sagornas onda mödrar förvandlades till styvmödrar och olämpliga teman som incest tonades ner.

Räders avsikt är ändå inte att avslöja bröderna som bluffmakare, utan att förstå deras komplexa motiv utgående från den tid de levde och verkade i. Även om senare sagoforskning har härlett Grimms sagor till orientaliska, antika, medeltida och franska litterära ursprung och därmed visat att de är "varken särskilt tyska eller folkliga", framhåller Räder hur bröderna strävade till att rekonstruera sagorna enligt för dem vedertagna vetenskapliga principer.

Imponerande form och innehåll

Räders biografi sträcker sig långt utöver min sammanfattning ovan. Den omfattar inte bara digert material om brödernas sago- och sägensamlade utan beskriver även deras passionerade intresse för germanska språk och nordisk mytologi samt deras, närmast av nöden tvungna, karriärer som bibliotekarier och undervisande professorer trots att de allra helst bara ville läsa, skriva och forska. Sin sista yrkesverksamma tid tillbringade bröderna som erkända akademiker i Berlin där de djupt oroade bevittnade hur de tekniska ämnena och naturvetenskaperna trängde undan de "mindre nyttiga" humanistiska ämnena. Kusligt aktuell ter sig Wilhelms farhåga att "om strävandet efter affärsmässig lönsamhet tar över handen kommer detta att medföra en allt större ringaktning för den humanistiskt vetenskapliga bildningen".

Det är ett enormt material Agnéta Räder tagit del av och processat för att kunna presentera det så smidigt och ledigt för läsaren som hon gör. Särskilt imponerar den fylliga tidsbilden som flitigt kryddas med för nutida läsare häpnadsväckande detaljer som att den sjuklige Wilhelm behandlades med experimentell "romantisk medicin" som inbegrep plågsamma magnetiska och elektriska kurer. Räder är dessutom en god berättare som ser till att läsaren trivs i hennes sällskap. Sagor vävs smidigt in i levnadsteckningen och studien är rikligt illustrerad med fotografier, målningar och porträtt, de sistnämnda ofta signerade av yngre brodern och konstnären Ludwig Emil Grimm.

Som om inte detta var nog bjuds läsaren i slutet av boken på femton mindre kända Grimmsagor översatta och kommenterade av Räder. De befolkas av djävlar, talande hästhuvuden, döden och Sankte Per snarare än prinsar och prinsessor som får varandra och halva kungariket på slutet och fördjupar därmed läsarens bild av Grimms sagor. Varje saga är försedd med en helsidesbild signerad Anna Höglund. Valet av sagoillustratör är genialiskt då Höglunds suggestiva tablåer återknyter till och förstärker sagornas ursprungliga mystik och mörka undertoner.

Bröderna Grimm – inte bara Snövit är en biografi med ett uppfriskande grepp. Den bottenar i omfattande bakgrundsstudier men förmår tala till en bred allmänhet. Räder, själv illustratör, framstår närmast som en tusenkonstnär vars djupa intresse för bröderna Grimm och deras sagor smittar av sig på läsaren.

Maria Lassén-Seger